

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертаційну роботу Урби Світлани Іванівни
«Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі
забезпечення економічної безпеки України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

1. Актуальність теми дослідження

В сучасних умовах динамічних глобалізаційних процесів аграрний сектор виступає стратегічним базисом національної економіки. Наявні сприятливі природно-кліматичні умови, людський капітал сільських територій з усталеними традиціями господарювання населення формують потенціал для розвитку аграрного сектора економіки. Його ефективне функціонування визначається забезпеченням населення широким асортиментом продуктів харчування, створенням джерел надходження валютних коштів від здійснення зовнішньоторговельних операцій, формуванням потужного виробничо-економічного потенціалу для розвитку сільських територій. Саме тому аграрний сектор є одним із найважливіших домінантів у системі забезпечення економічної безпеки та досягнення національних інтересів.

Процеси накопичення й ефективного використання природно-ресурсного потенціалу вітчизняного аграрного сектора в державі мають забезпечуватися за рахунок застосування інструментарію державної аграрної політики. За таких умов актуалізувалася необхідність визначення пріоритетних напрямів та інструментів розвитку аграрного сектора економіки, реалізація яких орієнтована на покращання системно-структурних характеристик функціонування галузей сільського господарства й переробної промисловості, досягнення сталого розвитку аграрного сектора, посилення продовольчої безпеки держави, підвищення ефективності інвестиційно-інноваційного забезпечення аграрного сектора, реалізація його експортного потенціалу, що узгоджується з формування ресурсного базису захисту національних інтересів і зміцнення основних параметрів економічної безпеки держави. З огляду на це обґрунтування

теоретико-методологічних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України зумовлює актуальність та своєчасність дисертаційної роботи Урби С. І.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними та галузевими науковими програмами і темами

Дисертаційна робота пов'язана з прикладними держбюджетними темами кафедри економіки підприємства Львівського національного університету імені Івана Франка «Регулювання підприємницької діяльності в Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0114U005091) та «Економічна політика, розвиток конкурентоспроможного підприємництва та біржової діяльності в умовах глобальних викликів» (номер державної реєстрації 0118U000598), а також наукового журналу «Економіка і фінанси» – «Розробка концепції забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U007516).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Структурна декомпозиція дисертаційної роботи є логічною, її побудова визначена метою і є комплексом послідовних розробок теоретичних положень, методичних й організаційних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку та функціонування аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Одержані наукові результати базуються на глибокому вивченні та критичному осмисленні значної кількості літературних джерел, серед яких праці вітчизняних і зарубіжних вчених, численні нормативні документи. Зроблені у дисертації висновки та рекомендації логічні і є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваних явищ, здійсненого за допомогою сучасного наукового інструментарію.

Логіка дослідження, використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів дослідження, всі види апробації результатів наукової роботи, результати аналізу змісту дисертаційної роботи дозволяють зробити висновок про достатню аргументованість та достовірність положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи Урби С.І.

4. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У науковій роботі сформовано сукупність теоретико-методологічних положень і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною та свідчать про конкретний особистий внесок автора у розвиток теорії та практики управління аграрним сектором у контексті зміцнення економічної безпеки України. Варто зауважити, що усі пункти наукової новизни відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

Беззаперечною новизною автора є поглиблення теоретичного базису формування системи забезпечення економічної безпеки держави у контексті обґрунтування багаторівневої структури процесу забезпечення економічної безпеки держави (рис. 1.1., с. 57); концептуальної моделі системи забезпечення економічної безпеки держави, що представлена об'єктами та суб'єктами безпеки, які підпорядковані цілям, завданням, принципам та функціям, а також внутрішніми компонентами (підвидами економічної безпеки) та підсистемами забезпечення (рис. 1.4, рис. 61).

Заслугує на увагу запропонована дисертантом структурно-функціональна модель позиціонування аграрного сектора у системі глобальних завдань аграрного характеру. Мова йде про взаємозв'язок основних функціональних складових, котрі визначають структуру аграрного сектора – сільське господарство та переробна промисловість – з такими багатовекторними завданнями, як досягнення

сталого розвитку, забезпечення продовольчої безпеки, нарощення експортного потенціалу та зміцнення економічної безпеки держави (с. 80-81), що, безумовно, дало можливість окреслити роль аграрного сектора у розв'язанні нагальних проблем сьогодення.

Дисертантом на рівні теоретичних постулатів та з урахуванням системних взаємозв'язків між аграрним сектором національної економіки та економічною безпекою державою доведено, що аграрний сектор, з одного боку, є визначальним чинником (джерелом) продовольчої безпеки держави, а з іншого, – стратегічним ресурсом національної економіки. Варто зауважити, що аграрний сектор також виступає об'єктом економічної безпеки, оскільки потребує захисту з боку відповідних суб'єктів забезпечення від деструктивного впливу реальних загроз.

Вагомим доробком автора можна вважати методологічні напрацювання в частині обґрунтування методологічних засад дослідження аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки держави, що передбачає поетапне проведення структурно-функціонального аналізу аграрного сектора економіки з використанням відповідних наукових методів та принципів пізнання, що дало можливість на етапі апробації авторської методології спрогнозувати окремі параметри розвитку аграрного сектора (напр., обсяги виробництва продукції рослинництва та тваринництва), сформулювати напрями реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України у розрізі інституційно-регуляторних, організаційно-економічних, виробничо-технологічних та інформаційно-комунікаційних інструментів.

Використання економіко-математичних методів для розрахунку інтегральних індексів розвитку аграрного сектора економіки та економічної безпеки України дало можливість підтвердити висновок про недотримання (порушення) принципу системності реалізації аграрної політики в контексті забезпечення національної економічної безпеки (с. 257-272). Вищі значення показників розвитку аграрного сектора порівняно зі значенням інтегрального індекса економічної безпеки можна пояснити позитивними змінами, що

відбуваються в аграрному секторі національної економіки, зокрема, зростанням капітальних інвестицій, збільшенням масштабів експортного аграрного потенціалу, інституційною підтримкою вітчизняних суб'єктів аграрного сектора економіки тощо.

Автором обґрунтовано теоретико-методичні підходи до формування інституційного забезпечення розвитку аграрного сектора національної економіки, які ґрунтуються на концепції сталого розвитку та доповнені інструментами державної політики з формування інституційно-правового й інституційно-організаційного забезпечення за напрямками економічного, соціального та екологічного розвитку, що дозволило окреслити напрями взаємоузгодження параметрів розвитку аграрного сектора та зміцнення продовольчої безпеки держави.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими працями здобувача наукового ступеня дає підстави зробити висновок, що більшість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, знайшли своє відображення у наукових публікаціях автора, які відповідають встановленим вимогам Міністерством освіти і науки України. За результатами проведеного дослідження опубліковано 52 наукові праці. Зокрема, результати дисертації опубліковані в одній одноосібній монографії (34,99 д.а.), трьох колективних монографіях, 21 статті у наукових фахових виданнях України (з них 12 включено до міжнародних наукометричних баз), 2 – у закордонних періодичних наукових виданнях; 4 статті в інших наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, 21 публікації апробаційного характеру. Загальний обсяг опублікованих праць становить 121,65 д.а., з них особисто автору належить 55,37 д.а. Опубліковані праці містять положення, сформульовані дисертантом особисто. 3 наукових праць, опублікованих у

співавторстві, використано лише ті положення, що є результатом особистих напрацювань дисертанта.

Варто зауважити, що основні методологічні засади, наукові розробки і результати дослідження були предметом обговорень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та отримали позитивну оцінку.

Матеріали, викладені у авторефераті, відображають зміст дисертаційної роботи та її висновки. Автореферат у повній мірі розкриває основні наукові результати, отримані у процесі дослідження, ступінь новизни розробок, а також рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих наукових результатів.

6. Значення дослідження для науки і практики, перспективи використання його результатів

Окремі положення, висновки та пропозиції, отримані автором у процесі дослідження, знайшли використання в діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 37-12-15/17207 від 14.08.2019 р.); ВГО «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» (довідка № 1-21/10/19 від 21.10.2019 р.); Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-37/4 від 09.07.2019 р.); Львівської Аграрної палати (довідка № 28/12-18 від 18.12.2018 р.); Львівської міської ради (довідка № 2701-вих-119 від 19.12.2018 р.); Територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській та Тернопільській областях (довідка № 22-19/377 від 02.10.2019 р.); ФГ «Збіч» (довідка № 17 від 10.07.2019 р.).

Деякі теоретико-методологічні та прикладні результати дисертаційної роботи використані в освітньому процесі Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема при розробці навчально-методичних матеріалів та викладанні навчальних дисциплін «Управління бізнес-процесами», «Планування та контроль у підприємницькій діяльності», «Реструктуризація бізнес-структур», «Фінансова безпека суб'єктів господарювання» (довідка № 5411-Н від 29.12.2018 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Відзначаючи достатньо високий рівень аргументованості теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій дисертації Урби С.І., варто наголосити на окремих питаннях дискусійного характеру:

1. В актуальності теми дослідження автор наголошує на необхідності реалізації ресурсного й економічного потенціалу аграрного сектора національної економіки, тоді як в роботі приділено недостатньо уваги проблемі проведення земельної реформи, зокрема доцільності запровадження ринку землі. Разом з тим варто було би визначити характер впливу рівня розвитку сільських територій на економічну безпеку України.

2. Оперуючи безпековими категоріями при обґрунтуванні особливостей реалізації державної аграрної політики (п.п.1.4), поза увагою дисертанта залишилося виразне смислове наповнення таких понять, як «ризик», «загроза», «виклик». Доцільно пояснити спільні та відмінні риси між ними та сферу їх застосування у контексті предмета дослідження.

3. Потребує додаткового пояснення позиція автора щодо структурної композиції другого розділу дисертаційної роботи. Важко зрозуміти, які елементи «зарубіжного досвіду державної підтримки розвитку аграрного сектора в контексті забезпечення економічної безпеки держави» використані при розробці «методології дослідження розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки держави».

4. В одному з пунктів новизни про удосконалення інструментарію формування державної політики реалізації експортного потенціалу аграрного сектора в системі зовнішньоекономічної безпеки, автор стверджує про *базові положення забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави*. Варто конкретизувати, які це положення і в яких нормативно-правових документах вони відображені.

5. Аналізуючи методичний підхід до оцінювання розвитку аграрного сектора національної економіки (п.п. 2.1), дисертанту варто було би зосередити увагу на ймовірних способах (методах) розрахунку граничних значень

досліджуваних показників та запропонувати відповідну шкалу оцінювання. Так само, використовуючи кореляційно-регресійні лінійні моделі (п.п. 4.1), дисертант не вказує, чи досліджувані часові ряди відповідають нормальному закону розподілу.

Однак, висловлені зауваження та побажання мають загалом рекомендаційний або дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Урби Світлани Іванівни є завершеним самостійним дослідженням актуальної науково-прикладної проблеми. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом самостійного дослідження, в якому отримано нові науково-обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати, що мають важливе значення для вітчизняної економіки та науки.

Наведені в роботі наукові положення та одержані наукові результати є авторським рішенням з обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробки науково-прикладних рекомендацій щодо розробки інструментів розвитку аграрного сектора, обґрунтування інструментів державної політики, орієнтованої на зміцнення продовольчої безпеки України.

Логіко-структурна побудова дисертаційної роботи демонструє володіння автором методологією наукового дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу. Усі положення, винесені на захист, містять наукову новизну.

Тематика проведеного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямам державної політики України в сучасних умовах ринкового господарювання. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають таким положенням паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством: «Структура національної економіки, структурна політика та механізм її реалізації», «Організаційні форми, структура та завдання органів державного управління економікою»; «Економічна безпека національної економіки».

За своїм змістом, актуальністю, повнотою вирішення поставлених завдань та практичним значенням подана до захисту дисертаційна робота Урби Світлани Іванівни «Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 зі змінами і доповненнями, а її автор – Урба Світлана Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,

декан факультету управління та економічної безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ

Ірина РЕВАК

Ірина Ревак

01

20